



Araştırma Makalesi / Research Article

İSKOÇ MİLLİYETÇİLİĞİ'NİN YÜKSELİŞİ: BİRLEŞİK KRALLIKTAN AYRILMA ARZUSUNUN GERÇEKLEŞMESİ HAYALLERİ

Zeynep Deniz ALTINSOY¹

Öz

Araştırma İskoçya'nın Birleşik Krallıkla olan bütünlüğünün tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve İskoç Milliyetçilik anlayışının ne yönde şekillendiği bu anlayışın bağımsızlığa katkısının ne olacağı konularını açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmada literatür taraması İskoç Milliyetçiliğinin gelişim sürecinden başlanarak yapılmıştır. Bu bağlamda çalışmada nitel çalışma yöntemi kullanılmıştır. Birleşik Krallığın BREXİT süreci ile bu milliyetçilik anlayışının yeniden nasıl şekillendiği konusu ele alınmış, ülkenin, mevcutta yürütülen politikalarla Birleşik Krallıktan ayrılma arzusunun temellerinde, milliyetçiliğin ne denli etkili olacağı tartışılmıştır. Çalışmanın bulguları İskoç Milliyetçiliğinin siyasi yapıda bir değişime henüz hazır olmadığı ve hatta bu değişimde milliyetçilik dışı etkenlerin daha baskın argümanlar olarak ortaya çıktığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Etnisite, İskoçya, İskoç Milliyetçiliği, Birleşik Krallık, Referandum, Ayrılıkçılık.

THE RISE OF SCOTTISH NATIONALISM: DREAMS OF THE REALISATION OF THE DESIRE TO LEAVE THE UNITED KINGDOM

Abstract

The research aims to explain the historical development of Scotland's integrity with the United Kingdom and the direction in which the understanding of Scottish Nationalism is shaped, what will be the contribution of this understanding to independence. The literature review in the study was conducted starting from the development process of Scottish Nationalism. In this context, the qualitative study method was used in the study. The issue of how this understanding of nationalism has been reshaped by the BREXIT process of the United Kingdom has been discussed, and how effective nationalism will be in the foundations of the country's desire to leave the United Kingdom with the current policies have been discussed. The findings of the study have revealed the fact that Scottish Nationalism is not yet ready for a change in the political structure, and even non-nationalist factors have emerged as the more dominant arguments in this change.

Keywords: Nationalism, Ethnicity, Scotland, Scottish Nationalism, United Kingdom, Plebiscite, Separatism

¹ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, deniz.altinsoy@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0335-3181,

Başvuru Tarihi (Received): 01.05.2025 **Kabul Tarihi** (Accepted): 17.07.2025

Giriş

Westphalia Barışı ile temelleri atıldığı kabul edilen ulus devletlerin XX. yüzyılın başlarından itibaren önemli bir sorunu haline gelmiş olan milliyetçilik, yalnızca uluslaşma sürecini tamamlayamamış toplumlarda değil, Avrupa kıtasında olduğu gibi ekonomik ve siyasal bütünlüğünü sağlamış ülkelerde de yükselişe geçmiştir. Toplamlar gerek kimliklerinin kabul edilmeyişi gerek kişilik haklarının ihlali gerek ekonomik zenginliklerden faydalanamadıkları gibi nedenleri öne sürerek siyasal veya şiddet eğilimli ayrılık hareketleri göstermektedir. Özellikle üniter devletlerin bu tür etnik sorunlarla karşı karşıya kaldığı sanılsa da kültürel türdeşlik kaygısıyla hareket etmeyen ve kültürel zenginlik vurgusuyla birlikteliğini korumaya çalışan ülkelerde de etnik ayrılıkçı hareketler görmek mümkündür.

Kanada'da-Quebec, Belçika'da-Flaman/Valon, İspanya'da-Katalan ve Bask ve nihayetinde Birleşik Krallıkta-İskoçya ve İrlanda olarak örnekler verilebilir. Etnik çatışmalara dair yapılan çalışmalar federal yapıli devletlerin etnik çatışmaları ve etnik ayrılık taleplerinin daha sağlıklı yönetebildiklerini ve bunları bastırıp sakinleştirmekte daha başarılı oldukları sonucuna varıldığını söyler.(ÇELİK, 2009, s.164-188) Ancak, yukarıda verilen örneklerin hemen hepsi federal yapılanan ya da üniter olmasına rağmen yerel yönetim özerklikleri ile bölgesel yetkileri genişleterek ayrılık taleplerini baskılamaya çalışan ülkelerdir. Buna rağmen ne Basklar, ne İskoçlar, ne de Quebecililer ayrılma taleplerinden vazgeçmiş durumda değildirler. Bu yüzden ki milliyetçilik bugün, çağın üniter devletinin değil federe devletinin de sorunu gibi gözükmektedir.

Bugün, Büyük Britanya adıyla anılan adanın yerli halkı olarak bilinen Keltleri, İskoçlar ataları olarak kabul eder. Norman ve Anglo Sakson kökenli kavimlerin ise adaya daha sonradan yerleştikleri bilinmektedir. Roma İmparatorluğu'nun istilasının hemen sonrasında İskoçya'da yaşayan halk Pict, Scotti, Norman, Sakson ve Cermen topluluklarından oluşmaktaydı. Bu dönemde Pictlerin ağırlıklı nüfus olduğu bilinse de ilerleyen zamanlarda Scottiler burada daha baskın topluluk olarak varlıklarını sürdürdüler (Densmore, 1918, s. 233-244). İskoç halkı, atalarının bu topluluklara karşı büyük özgürlük mücadeleleri verdiğini söylerler; bunun sonucunda da İskoçya'nın tam bir bağımsızlığı hak ettiğini düşünmektedirler. Günümüzde de bir ayrılma ve bağımsızlık kaygısına düşmüş durumdadırlar.

İskoçlar, bu ayrılık mücadelesini son zamanlarda siyasal ve söylemsel bazda yürütmeyi tercih ettiler demek yanlış olmayacaktır. Öyle ki, İskoç tarihinde İngiltere ile yapılan özgürlük savaşları dönemsel ve parmakla sayılacak kadar azdır. İskoç tarihinin sayfalarından çıkarılmaya çalışılan efsanevi ataları Calgacus ve Wallace'ın² (Wallace: 2016) savaşçı ruhu bugün İngiltere'ye karşı daha sakin hatta bir vazgeçmişliğin emareleri ile torunları üzerinde tezahür etmektedir. Pict ataları Calgacus'un "*geride bıraktığımız hiçbir şey yoktur*" sözü İskoçları bulundukları toprağa belki de daha çok bağıli kılmıştır. Ancak, bu toprakların gerçek anlamda özgürlüğünü istiyor olmalarının sebebi, ne atalarının ruhu ne de tarih gibi görünmektedir.

1707 yılında, "*taçların birleşmesi*" olarak bilinen birleşme yasasından sonra İngiltere ve İskoçya tek bir kral tarafından yönetilmeye başlanmıştır. 1853 yılından itibaren ise İskoçya'da milliyetçilik temelinde anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı (Kurubaş, 2006, s.239). Adanın geneline yayılan milliyetçilik akımının yol açtığı bağımsızlık hareketi, İskoçya'da bu sefer İrlanda'nın aksine silahlı mücadele değil siyasi bir mücadele şeklinde varlığını gösterdi (Bayraklı, 2016). Aslında yüzyıllardır yaşadıkları toprakların ekonomik kazancından gelir elde etmek istemeleri ve bu toprakların sağladığı ekonomik zenginliği de İngiltere ile yeteri kadar paylaştıklarını düşünmeleri, İskoç milliyetçiliğinin yeniden körüklenmesine sebep olmuştu demek çok da yanlış bir ifade

² Calgacus: İskoçya'nın doğu ve kuzeydoğusunda yaşamış bir halk olan Piktlerin efsanevi lideri. Cornelius Tacitus isimli Roma tarihçisinin Agricola isimli eserinde söz edilen Calgacus, Roma'ya karşı savaşmıştır. (Wallace: 2016) 1296 da İskoçya'nın özgürlüğü için İngiliz Kralı I. Edward'a karşı savaşmış İskoç ulusal halk kahramanı. <http://global.britannica.com/biography/William-Wallace>, Erişim Tarihi: 15.03.2016.

olmayacaktır. Nairn'in söylediği gibi, İskoçların milliyetçilik tutkusu tamamen bir kazadan mı ibaret, tartışmaya açıktır. Gerçekten de görünen aslında, kurumsallaşmış bir milliyeti bağımsız bir devlet olmadan sürdürebilmiş, ulusal bir kimliğe ulaşmış bir ulusun artık özgür bir devlete ihtiyaç duyduğudur (Nairn, 2015, s. 305). XXI. yüzyılın getirdiği her faydadan, uluslararası alanda kendi kaynaklarıyla tek başına yararlanmak isteyen İskoçya, yüzyıllar öncesinde kendi isteğiyle özgürlüğünü teslim ettiği İngiltere'den ayrılmaya niyetlenmiş görünmektedir. Ancak, bu niyetin halkın içindeki geçerliliği tartışma konusu olmaktadır. Ayrılmaya dair yapılmış ilk teşebbüs sonrasında İskoçya, yine kendi halkı tarafından hüsrana uğratılmıştır. İngiltere'den ayrılmak isteyenlerle istemeyenler arasında derin uçurumlar olmasa da bu milliyetçi yaklaşımlar ve söylemler toplumun önemli bir kesimi üzerinde etki etmektedir. Sonuç ne olursa olsun (gerek tam bağımsızlık gerek birliğe devam) gerçek şudur ki, İskoçya'da milliyetçi söylemlerle şimdilik bir bağımsızlık sağlanamamıştır.

O halde, İskoç milliyetçiliğinin alevi sönmüş müdür? Bu sorunun cevabını şimdilik görmek mümkün değil gibi; ancak bu çalışmada eğer bir vazgeçmişlik varsa bunun nedenlerini incelemekten daha çok İskoçları bağımsızlık kaygısına düşürenin ne olduğunu açıklamaya çalışmak daha anlamlı olacaktır. Çünkü İskoçlar kendi elleriyle teslim ettikleri özgürlüklerini şimdi geri istiyorlarsa ki durum son üç yüz yılı aşkındır böyle değildi; o halde bunun önemli bir nedeni olmalıydı.

1. Tarihsel Arka Plan

İskoçya olarak anılan bölgenin 843 yılından bugüne kadar varlığı kabul edilmektedir. Bu bölge kısa dönemlerle de olsa İngiliz hakimiyetine girmiştir. 1314 Bonnockburn Muharebesi ile başlayan İskoçların İngiltere'ye karşı verdiği özgürlük mücadelesi 1328 yılında bağımsızlıkla neticelenmiştir. İngiltere ve İskoçya daha sonra 1603'den itibaren tek bir hükümdar tarafından yönetilmeye başlandı. 1707 yılında birleşme yasası İngiliz ve İskoç parlamentosunda kabul edilmişti. 1715 ile 1745 yılları arasında ortaya çıkan ayaklanmaları 1800 yılında yapılan yeni bir birleşme yasası izledi (Enterili, 2014, s. 121-136). Bundan sonra bağımsızlığa dair yapılan ilk referandum İskoçya'da 1979 yılında yetki devri çerçevesinde olmuştu. İskoçya bu yetki devri referandumunu %52 "evet" oyuyla oylamış olmasına rağmen yasaya sonradan ilave edilen toplam seçmen sayısının %40'ını aşması nedeniyle kabul edilmedi. Çünkü Galler Bölgesi'nde de aynı zamanda yapılan referandumun neticesi o bölge için %80 "hayır" idi. Toplam oyların %40'ını aşmayan "evet" ile bu referandumun sonucunu uygulamaya koyamadı. İskoçya için ikinci referandum 1997 yılında iki soru ile yapıldı. Yetki devri yine İskoçya için birinci soru iken ikinci soru parlamentonun vergi yetkisine sahip olup olmaması idi. İskoçlar yine bu sorulara %75 ve %64'lük oranlarla evet cevabı vererek parlamentolarına bir yetki devrini ve vergi yetkisini layık gördü. Referandumun bu umut verici sonucu, İskoçya'da bir parlamentonun 129 üye ile kurulmasını sağladı. 1 Temmuz 1999 tarihinde açılan İskoç Ulusal Parlamentosu, bir önceki parlamento kurulması girişiminden sonra önemli bir adım oldu. Daha önce kurulması amaçlanan parlamento verilmesi planlanan yetkilerden daha çok kapsamlı yetki devri bu parlamentoya verildi. Ormancılık, bankacılık, yerel yönetim, hukuk, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler bu yetkilerin bir kaçı idi (Kurubaş, 2006). Böylelikle Nairn'in ifadesinde olduğu gibi İskoçya devletsiz bir uluslaşma sürecinin en önemli adımlarından birisini atmıştı. Tam bağımsız bir devlet olamamış ancak ulusal bir devletin herhangi bir şehrinin sahip olduğunun çok daha ilerisinde özerklik elde etmişti. Bu özerklik, bir anayasal teoriden ve siyasal retorikten nasiplenmiş olmasa da fiilen sağlanmıştı (Nairn, 2015).

İskoçya'nın 1200'lü yıllara kadar verdiği özgürlük mücadelesinin dönem dönem şiddet içerdiğini söylemek doğru olacaktır. 1707 Birleşme Yasası ile özgürlüğünden vazgeçmesinin nedenlerini İskoç aydınlanmasının da başladığı dönemlere denk gelmesi ile bağdaştırmak zorlama olmayacaktır. İskoç aydınlanmasını, Kıta Avrupası aydınlanmasından daha farklı kılan sosyal teori

ve tarihe yaptığı vurgu idi. Gelenekçi bir yaklaşım ile İskoçya'yı etkilediklerini söyleyebiliriz. İskoç aydınlar XVII. yüzyıl itibarıyla, kilise okulları ile İskoç aydınlanmasına dair toplumda daha çabuk kabul görecektir fikirleri Edinburg, Glasgow vb. üniversitelerde, ayrıca toplanma merkezleri olan daha evvelinden belirlenen halka açık yerlerde günlük olarak tartışıyorlardı.

XVIII. yüzyılın önemli filozoflarından İskoç Adam Smith'in Quesnay gibi fizyokratların tarımsal üretimi merkeze oturarak devletin vergiyi yalnızca tarım sektöründen alması gerektiğini savunan anlayışa karşı çıkışı belki de İskoçların toprağa olan bağlılıklarının tam bağımsız devlet olma çabası önünde fikri bir engel oluşturmuştu. Smith; toprağın öneminin vurgusundan ziyade, iş gücünün üstünlüğüne inanıyor ve işçi sınıfının üretimin artmasında en belirleyici unsur olduğunu savunuyordu. Britanya'da hızla yayılmaya başlayan serbest ticaret anlayışı İskoç topraklarında varlığını göstermeye başladığında, İskoçlar en az İngiltere kadar zengin olmayı düşünüyordu. İskoç milliyetçiliğinin ateşlediği bağımsızlık arzularını harekete geçiren şey de tam da bu noktadan başlıyordu. Smith'in teorisindeki "iş bölümü"nin bütün gerekliliğini İskoçlar yerine getirirken İngiltere daha çok "ulusların zenginliğini" yaşıyordu. İskoç milliyetçiliğinin temellerini yine de bu yüzyıldan itibaren ele almak sığ bir yaklaşım olabilir. Bu nedenle İskoç milliyetçiliğinin başına, Herder'in "her halk bir halk olarak nasıl kendi diline sahipse, kendi ulusal terbiyesine de sahiptir" (Anderson, 2007, s.83) sözünden yola çıkarak geçmişten gelen bağları ve Anderson'un tabiri ile İskoçların hayali cemaatlerinin tarihsel oluşumuna dönmek gereklidir.

2. Etnisiteden Ulusa İskoçya'nın Kavramsal Değerlendirilmesi

Etnik sözcüğünün kökeni eski Yunancada "ethnos" olarak ifade edilen ulus kavramına tekabül ediyordu. Ancak bu kavram Yunancada siyasi bir birlikten ziyade ortak bir kökeni, kan bağına karşılıyordu. Latince "ethnicus" olarak kullanılmaya başlayan "ethnos" anlam olarak "yabancı" "öteki" "ilkel" gibi kelimelerle karşılığını buldu. Etnik kavramının aslında azınlık ya da ırkla doğrudan bir ilgisi olmadığı bilinmektedir. Etnisite kavramı daha çok paylaşılan kültür olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda kişisel bir inanmışlık içeren ve bunun sonucu olan etnisite kavramı XX. yüzyılın başlarında Max Weber'in "paylaşıldığı varsayılan kültür" tanımına daha çok uymaktadır (Somersan, 2004: 22-23).

Smith'e göre ise etnik grup tarihsel niteliklerini, sembolik ve kültürel özelliklerini ön planda tutan, mit ve tarihi anıları olan, din, gelenek, dil gibi özelliklerine göre ayırt edilebilen kolektif ve aynı zamanda kültürel bir yapıdır (Smith, 1991/2004).

Etnisiteyi diğer sosyolojik yapılardan "klan, halk, kabile, akraba vb." ayıran nitelikleri bir soybağı, anayurda olan duygusal bağ, kolektif isim, ortak tarihsel bağlar, ortak kültür gibi özelliklerdir. Ancak etnisite geçirgenliği sert olan bir yapı değildir. Etnisiteyi kuramsal olarak değerlendiren Primordialistlerin etnisite yapısının tarih içinde değişmeyeceği iddiası bu durumda çok doğru olmayan bir yaklaşımdır (Kurubaş, 2008, s.11-41). Öyle ki, Hobsbawm'a göre başlangıçta etnik bir oluşum olduğunu varsaydığımız İskoçların ataları olan Keltler, İskoçya'nın batı kesiminde varlık sürdürür durumda iken kültürel ve ırksal olarak daha çok İrlanda'ya yakındı. Adaların lordları olarak tanımladığı Danlar, bu bölgede İskoç ve İngiltere'den daha fazla hakim unsurdur. Buradaki bu halkın kültürü tamamen İrlanda kültürüydü. Buradaki İskoçlar Hobsbawm'a göre daha zayıf bir kültürdü; çünkü İrlanda'dan gelen harpçılar, ozanlar hatta hekimler İrlanda kültürünü onlara tamamen yerleştirmişti. Bu durumda bugünkü İskoçlar İrlanda'nın kötü bir taklidinden öte değildi (Hobsbawm ve Ranger, 2000/2006). Yukarıda sözü edildiği üzere az ya da çok geçirgenlik arzeden etnik grupların sınırları toplumsal bir inşanın neticesinde ortaya çıkmaktadır ve tarihsel süreç içerisinde bu sınırlar bir şekilde değişmektedir (Kurubaş, 2008).

Hobsbawm İskoç kültürünü İrlanda'nın kötü bir taklidi olarak yorumlarsa da Gellner'in okuma yazma bilen ve bilmeyen toplumların arasındaki farklılıklardan yola çıkarak tarihin tanımını ırksal ve kalıtsal bir çerçeveye açıklamaktan ziyade bir örgütlenme ve kültürle ilişkilendirmesi İskoç

kültürünün İrlanda kültüründen etkilenen ancak bir örgütlenme ile yeniden inşa edilmiş olduğunu göstermektedir (Gellner, 1993/2013).

Eğer tarih bir örgütlenme ve diğer kültürden dönüşme ise İskoç kültürünün bir tarihinin olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu tarihin kurgulanmış olması, netice itibarıyla, bir etnik grubun özelliklerinden olan ortak tarih ve mitleri tamamlamış görüntüsünü ortadan kaldırmamaktadır. Bugün İskoçya’da yaşayan halkın hemen hepsi atalarının M.Ö 5. yüzyılda Romalılarla kahramanca savaşan Kaledonyalılar olduğunu söyleyecektir. Ulusal devletin gerek kültürel gerek ekonomik anlamda dışında bırakılan etnik bir grubu siyasallaşmaya yöneltmek için tarih, dil, etnik din, gelenekler vb. unsurlar kullanılarak siyasal iktidar sahiplerine karşı etnik bir milliyetçilik duygusuyla hareket etmesi kaçınılmaz bir durumdur (Smith, 1991/2004). Bugün, İskoçların ayrılıkçı siyasal söylemlerinin temelinde yatan durum tam da budur. O halde İskoçya’da etnik milliyetçi bir tutum söz konusudur. Bu milliyetçi tutumun temeli elbette yalnız ortak bir tarih miti ile açıklanamaz. İskoçya’da bugün konuşulan resmi dil İngilizcedir ancak İskoçlar kadim dilleri olarak kabul ettikleri Gaelik dili ulusal dil olarak kabul etmiş ve bu dili koruma altına almıştır. Ancak uygulamaya konulan bu korumaya rağmen Gaelik dili konuşanların sayısı zaman içinde azalmıştır. Gaelik dilin desteklenip konuşulması için İskoç Ulusal Parlamentosu da üyelerinin parlamentoda bu dili konuşmalarını teşvik etmiştir (Kurubaş, 2006). Dilin konuşulduğu dönemler konuşan sayısına göre kıyaslandığında 1891 yılında İskoçya genelinde konuşma oranı yüzde 6,3 iken, 2001’e gelindiğinde bu oran yüzde 1,2’ye kadar düşmüş durumdadır (Smith, 2004, s.38).

İskoçya’nın Gaelik dil konusundaki hassasiyeti doğrultusunda İngiltere tarafından 1991 yılında düzenlemeler yapılmış; tıpkı kültür, tarih konularında olduğu gibi serbestlikler sağlanmıştır. Bununla birlikte İskoçya’nın dini inanç bağlamında İngiltere’den farklı olarak Presbiteryen Kilisesi³ inanç akidesi üzerinden bir ayrımı göz önünde bulundurması da aslında dini inançların serbestisi konusunda İngiltere uygulamalarının sınırlayıcı olmadığından yola çıkarak çok fazla tutarlılık sağlamamıştır. Presbiteryen Mezhebi’nin ağırlıklı olduğu İskoçya, İngiltere’nin Anglikan Kilisesi’nin öğretilerine nazaran daha tutucu inanç sistemi olduğu halde İngiltere din konusunda da serbest bir anlayışla İskoç Presbiteryen öğretisinin önünde engel olmamayı tercih etmiş görünmektedir. XVII. yüzyıl sonlarına doğru tamamen dogmalardan yola çıkan Hristiyanlığın akla dayanması gerektiğini savunan Kalvinist öğretisi, İngiltere’de Protestanlık ve Katoliklik arası olan Anglikanizm olarak ifadesini bulurken İskoçya’da Presbiteryanlık anlayışına bürünmüştü (Taşkın, 2007, s.34-35).

İskoçya’da 1690 yılında Presbiteryanlık Kilisesi’nin tanınması ve güvenli bir şekilde İskoç Kilisesi’nin yerleşmesine karşı çıkılmadı. İskoç İngiliz birliğinin varlığı için bu mezhepsel ayrılığın, İngiliz Parlamentosu’nda oluşturulan bir kararla sakıncalı olmadığı kabul gördü (Laski, 1916: August). İngiltere, Hristiyan mezheplerinin aynı Tanrının yolundan barış ve kurgu ile hareket etme düşüncesinin XVII. yüzyıldan itibaren kabul görmüş olması nedeniyle mezhepsel ayrılıkların etnik milliyetçi uyanışlara zemin olmasını o dönemden engellemiş durumdadır. Ancak yine de bu ayrılıkların toplumsal alandaki küçük gruplar arasında önemli farklar olarak

³ Presbiteryen Meshebi piskoposluğu reddederek, İhtiyar Meclisi tarafından yönetilen, temellerini Kalvinizm’den alan mezheptir. Protestan Reform Kilisesi içerisinde yer almaktadır. Presbiteryenizm Havariler tarafından vaaz edilmiş bir sistem olarak görülür. Modern Presbiteryen Kilise İsviçreli U. Zwingli tarafından ortaya atılmış bir yapı iken Fransız J. Kalwin tarafından geliştirilmiştir. 1572 yılında Kraliçe Elizabeth döneminde İngiltere’ye yerleşmeye başlamıştır. İskoçya’da ilk olarak John KNOX tarafından kurulan Presbiteryen Kilise daha sonrasında İrlanda, Galler, İngiliz Dominyonlarında, Amerika vb. varlık göstermeye başlamıştır. Temel doktrinler 1643-1644 yılları arasında “Westminster Asamblesi” tarafından belirlenmiş ve “Westminster İman İkrarı”nda açıklanmıştır. Kiliseleri gösterişsiz, törenler kolay ve sade, ilahiler Kitabı Mukaddes’ten direkt alıntılar şeklindedir. Genelde bu tutumla ve uygulamayla ilk kiliseleri ve ilk Hristiyanları taklit edilmektedir. Bknz: Catholic Encyclopedia, <http://www.newadvent.org/cathen/12392b.htm>

addedilmesini önleyebilmek her zaman mümkün olmayacaktır. İskoçların ayrılma taleplerinde, ihtiyaç duyulduğu anda gündeme gelebilecek bir farklılık olarak değerlendirilmelidir.

Görüldüğü üzere İskoçya'nın bağımsızlık mücadelesinin temelleri daha çok tarihi kurgular üzerinden hareketle uygulanmaya başlanmıştır. IX. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş şekillenmeye başlayan uluslaşma sürecinde, İngiltere'ye karşı yapılan mücadelelerin Berwick Katliamı'nın hemen sonrasında, 1298 yılında (Menzies, 2002, s.179) yaşanan daha büyük bir savaşın kahramanlık öyküsü ile daha da alevlenmiştir. Öyle ki, ulus bilincinin sağlam temellere oturtulmasının bir aracı olan tarih, kimi antropologların belirttiği gibi aslında geçmişin ürünü olmaktan çok bugünün gereksinimidir (Eriksen, 1993/2004). Bu nedenledir ki, bugün kimliğin oluşturulması için gerekli olan tarihin sayfalarından çıkarılan bir kahramanın önderliğidir. İskoçya, İngiltere'den ayrılma taleplerinin 1960'lardan itibaren hız kazanmasının devamında kültürel ve tarihsel donelerin kullanılması kadar doğal bir davranış yoktur. İskoç Ulusal Parlamentosu'nun açılması için 1999 yılında yapılan referandumun yüzde 75 oyla kabulü (Kurubaş, 2006) en önemli desteğini referandumdan üç yıl önce sinemalarda "Özgür İskoçya" sloganı atan William Wallace'dan almıştır. Her ne kadar filmin tarihçiler tarafından eleştirilen tarihsel hatası olsa da İskoçya için bu hataların öneminden çok, atalarının İngiltere karşısında verdiği silahlı mücadelenin bugünün şartlarına uyarlanmış siyasi mücadeleye dönüşmesi daha mühim olmuştur. Baskın ORAN'a göre milliyetçiliğin toplumda oluşmasını hazırlayan üç önemli etkenden bahsedilmelidir. Bu etkiler, duygusal boyut, ideolojik boyut ve toplumsal boyuttur (Oran, 1977, s.14-23). İskoçya özelinde bu durum incelendiğinde ise duygusal boyutun varlığını 1200'lü yıllara kadar uzandırmak doğru olacaktır. Kültürel ve tarihsel olayların ve argümanların tıpkı Braveheart filmi örneğinde kullanılması ise milliyetçilik duygusunu ihtiyaç duyulan önemli dönemeçlerde yükselmesiyle ilgilidir. Diğer taraftan İskoçya'nın ayrılıkçı taleplerine göz atıldığında oranın "toplumsal boyutunun" sınırlarının aşıldığı görülmektedir. Nitekim toplumsal boyutun varlığı neticesinde bir özerklik, federasyon belki daha ideali olarak da ayrılma isteği İskoçya'da mevcuttur.

3. Birleşik Krallık Uygulamalarının İskoç Ayrılıkçılığına Etkileri

Etnik milliyetçiliğin yükselmesinde ve bir sorun olarak ortaya çıkmasında devletin iç politikalarındaki tutumlarının etkili olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu politikaların baskıcı, inkar edici ve etnik grubu asimile etme yönünde şekillenmesi, etnik topluluğun tepkisini ortaya çıkarmaktadır. Bu tepki genelde kimliğin kabulü, tanınma ya da özerklik, federasyon ya da ayrılma isteği olarak tezahür edecektir (Kurubaş, 2012, s. 7-9). İskoçya'nın devlet olarak ayrılma duygusu tarihten beslenmektedir. Çünkü İskoçlar 1603 yılında tahta varis bırakmayan İngiliz Kraliyeti'nin devamını sağlamıştır. Bu dönemde dâhi, İskoçya'da bir parlamentonun varlığı İskoçların ulusal kimliğinin o yüzyıldan itibaren sağlanmış olduğu duygusunu hep sıcak tutmuştur. Bu nedenledir ki İskoç bağımsızlığının temeli tarihe dayanmaktadır. İskoçlar, İngiltere ile birleşme kararını almışlar ve kendiliklerinden bu özgürlüklerinden vazgeçmişlerdir. Buna rağmen Galler'den farklı olarak hiçbir kurumsallaşma sorunu ile yüz yüze gelmemişlerdir. Kurumsallaşma anlamında sorun yaşamayan İskoçya'nın, Birleşik Krallık karşısında ayrılmaya dair öne sürdüğü geçerli tek argüman çoğunlukla ekonomik gerekçeler olmuştur. Öyle ki, evvelinde gemi inşası alanında gelişmiş bir bölge olan İskoçya, beraberinde ağır endüstri ve fabrikalarında bulunduğu bir yerdir. Buna rağmen İngiltere'nin faydalandığı ekonomik zenginlikten fazlasıyla hakkını alamayan bir bölge olarak kendisini isimlendirmektedir (Potter, 1979).

Birleşik Krallık üniter bir devlet özelliği taşıırken, 1990 yılından itibaren Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler bölgesinin seçimle oluşturulmuş meclislerinin baskıları neticesinde, üniter yapısını gevşetme gereği duymuştur (Roskin, 2009/2009). Birleşik Krallık merkezi hükümet olma özelliğini devam ettirirken bu bölgelerin meclislerine tanıdığı yetki devri ile (Wollmann, 2012, s.41-70) XX. yüzyılın milliyetçi hareketlerinden etkilenecek etnik milliyetçi ayrılık idealleri olan İskoçya ve diğer bölgelerinin siyasi birlikteliklerini güçlendirmeye çalışmıştır.

Kurubaş'a göre bu yüzyılın getirdiği milliyetçilik akımlarından etkilenen üniter yapıli devletlerin hemen hepsinin siyasal birlikteliğini ille; dil, din, soy, gelenek ve göreneklerin bir olduğu türdeşlik içerisinde oluşturmaları gerekmektedir. Her ne kadar üniter devlet yapısı bunu gerektiriyor görünse de Kurubaş, toplumsal farklılıklarını koruyan ABD, İngiltere gibi ülkelerin de sağlıklı siyasal birliktelikler göstermekte olduğunu belirtir (Kurubaş, 2012). Gerçekten Birleşik Krallık, İskoçya'nın parlamentosuna birtakım yetkilerini yok etmeye çalışmıştır. İskoçlar, Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası'nda temsil edilmektedir. Bununla birlikte, yerel yönetimler olarak isimlendirilen bölgelerinin, devlet iç harcamalarını yüzde 24 oranda uygulamaktadır. Yerel yönetimlerin toplam harcama içindeki paylarını yüksek tutmaktadır.

Ancak, bütün bunlara rağmen, AB uygulamalarının çoğunluğu İngiltere'de aksi yönde uygulamaya konulmuş performans yönetimi, finansal kontroller ile Birleşik Krallık, yerel yönetimleri kendisine bağlamayı tercih etmiştir (Martin, 2016).

1985 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, AB içerisindeki ülkelerin yerel yönetimleri ile ilgili uygulamaları anayasal ve yasal zemine oturtmuş aynı zamanda merkez yönetimler ile yerel yönetimlerin ilişkisinin düzenlemesini yapmıştır. Bu şart uyarınca kamu hizmetlerinin vatandaşlara en yakın makamları tarafından yapılması tercih edilirken merkezi denetleme yetkisinin hukuken tanındığı vurgulanmıştır.

1998 yılında İskoç Yasası çıkarılmış ve bu yasa gereğince de UK, kendi adına yürüteceği yönetsel yükümlülükleri "Revize edilen yetkiler" olarak yeniden tanımlamıştır. UK'nın savunma, dış ilişkiler, ulusal güvenlik, gibi yetkileri üzerinde toplamış olmasına rağmen, İskoçya etkisiz de olsa, İskoç Ulusal Kurtuluş Ordusuna (Kurubaş, 2006) dâhi sahip durumdadır. İskoç halkı tarafından seçilen Bakanlar ve Başbakan eliyle kurulan kurumlar, eğitim, sağlık, yerel yönetim, adalet vb. alandaki yetkileri yürütürler (The Scottish Government, 2016) UK'nın tüm bu yetki genişliği tanıma çabalarına rağmen İskoçya'da etnik bir milliyetçiliğin yükselmesi engellenememiştir.

4. İskoç Bağımsızlık Hareketinde Siyasi Partilerin Konumu

İskoçya'nın bağımsızlık taleplerinin, siyasal alanda yapılan mücadele çerçevesinde şekillendiğini söylemek doğru olacaktır. Bu bağlamda, 1934 yılında kurulan İskoç Milliyetçi Partisi (SNP) Margeret Thatcher'in Başbakanlığı döneminde Thatcher hükümetinin politikalarına karşı yürüttüğü muhalefetle İskoçya'da milliyetçiliğin öncü partisi haline gelmiştir. 1997 yılında Birleşik Krallık'ta yapılan seçimin sonucunda İşçi Partisi iktidara gelmiş ve İskoçya'ya özerklik verilmesi yönünde girişimlerde bulunulmuştur. İskoçya'da özerk bir parlamentonun kurulmasına vesile olan bu girişimler neticesinde Edinburgh'ta parlamento kurulmuş ve İskoç milliyetçiliği 292 yıl sonrasında yeni bir zafer kazanmış oldu (Bayraklı, 2016).

SNP İskoçya'da milliyetçi parti olarak bilirse de, 1999 yılında yapılan seçimlerde, Liberal Demokrat Parti ile İşçi Partisi koalisyon hükümeti kurmuştur. SNP ise, 2007 yılında yeşillerin desteği ile birinci olarak seçimden çıkmıştır. SNP'nin Bağımsızlık Referandumu Programı'nı ilk olarak 2010 yılında seçmenlerin önüne getireceğini söylemiş olsa da bu vaadi yerine getirememiştir. 2011 yılında tek parti olarak seçimlerden çıkan SNP, UK'ye 2014'ün 18 Eylül'ünde bir bağımsızlık referandumu yapılması konusunu kabul ettirmiştir.

SNP'nin İskoçya'nın, UK'dan ayrılması konusunda siyasal hayatı boyunca yaptığı çalışmalarını ise Tom Nairn içeriği olmaya ortak gaye olarak değerlendirir. Ona göre SNP aslında bir burjuvazi haline gelmiştir. İskoçya gibi toplulukların tarihten yola çıkarak devletlerini öncelemesi gerekmektedir. Ancak milliyetçi bir agresif tavırla oluşturulması gereken hayali kimliğin gelişmesinde SNP'nin oynadığı rol sadece saf milliyetçiliktir. Saf milliyetçilik SNP ile yükselmektedir ve bu durum fantaziden öteye gidememektedir. İskoçya'nın özgürlüğü için saf milliyetçi duygunun tüm İskoçlarda ortaya çıkmadığını söyleyen Nairn, bu konuda 2014 referandumunun sonuçlarını önceden görmüş gibidir (Nairn, 2015).

Nairn'e göre İskoç Ulusal Partisi İskoçya'nın orta sınıfında hiçbir zaman destek alamamıştı. Bunun nedeni ise bu sınıfın milliyetçiliğe kuşku içinde yaklaşmış olmalarıydı. İskoçya Anayasa Konvansiyonu toplandığında her kesimden temsilcinin bulunduğu bir toplantıda, orta grubun siyasal anlamda ortak bir yol izlemeye çalıştıklarından örnek verirken, bu orta kesimi "hadım" sınıfı olarak değerlendiriyordu. Nairn'e göre, milliyetçiliğe temkinli yaklaşımları orta sınıfı "hadım" olarak ifade etmenin en doğru yoluydu. Orta kesim olarak bilinen entellektüel topluluğun, kendilerini mirasların ötesinde yeniden yapılandırmaya çalışmalarını doğru buluyor, bu şekilde ulusal kimliğin oluşması için Thatcher Hükümeti'nin tutumunun bu topluluk üzerinde ulusal partiden daha etkili olduğunu vurguluyordu (Nairn, 2015).

Nairn bu konuda İskoç aydınlarını oldukça sert bir şekilde eleştirmektedir. İskoç milliyetçiliği, toplumda bir ideoloji olarak karşılık bulmuş durumdadır. Aydın ve siyasi liderlerin, ideoloji olarak İskoç milliyetçiliğini toplumda kabullendiremediğini söylemek gerçekten uzak bir yorum olacaktır. Kaldı ki, İskoç toplumunda bu ideoloji kabul görmemiş olsa idi bugün İskoçya UK'dan ayrılma isteği içerisinde olmayacaktı. Nairn'in bu yorumu daha çok eserin yazılmış olduğu tarihle irtibatlandırılırsa dönemin toplumsal yapısıyla daha çok örtüşecektir.

5. İskoç Milliyetçiliğinin Yükselmesinde Ekonomik Argümanların Etkisi

Bugünün modern devletinin tanımını yapıp onu şekillendiren siyasi çekişmeler ve uluslararası ya da ulusal ekonomik pazarlar ulus devletin yapısını çözüp değiştirmeye yönelik tehditlerden en önemlisi haline gelmiş durumdadır (Moggash, 2002). UK toplamda dört yerel yönetim olarak ayırdığı bölgelerine belirli konularda verdiği yetki devri ile birliğin bozulmasına yol açacak engelleri ortadan kaldırmak için formüller üretmeye çalışmıştır. Ancak ekonomik alanda yetkilerin tamamı UK tarafından kullanılmaktadır. İskoç Ulusal Partisi (SNP) İskoçya Parlamentosu'na verilen yetkilerin yeterli olmadığı iddiasıyla ekonomik yetkilerin de kendisinde toplanması gerektiğini vurguluyor. İskoçya açısından özellikle coğrafi değerlendirme neticesinde ulaşılan sonuç Kuzey Buz Denizi petrollerinin tamamına yakını İskoç karasularından temin edilmekte, eğer bağımsız bir İskoçya bu petrolerin çıkarılması hakkını kullanacak olursa, 40 milyon varili henüz çıkarılmış rezervlerin geri kalan 24 milyar varili 30 ila 40 sene (T24 Haber, 2016) içerisinde İskoçya'yı ekonomik anlamda Avrupa Birliği sınırları içinde varlık gösterebilecek bir ülke haline dönüştürecektir. İskoçlar 2014 referandumu için evet oyu kullanıp bağımsızlığı oyladıklarında, özellikle ekonomik ve toplumsal düzenlemeler konusunda bu kaynakların önemli rol oynayacağını söylüyor (UKWA, 2016) ve bu argümanı fazlaca kullanmaktadırlar. Ayrıca, ekonomik olarak kendilerini dışlanmış olduğu hissiyle hareket eden İskoçlar, bu varsayımı tarihe de dayandırmaktadırlar. İstanbul Üniversitesi'nde 1979'da bir konferansa katılan İskoç Prof. Allan Potter, konuşmasında "İskoçya daha evvel gemi sanayisi alanında gelişmiş tersanelere sahipti ve ayrıca ağır endüstri fabrikaları da bizim kendi topraklarımızda işliyordu..." diyordu (Potter, 1979).

Görüldüğü üzere, İskoçya'daki etnik sorunun temelinde ekonomik anlamda yoksunluk vurgusu ağır basmaktadır. Teorik olarak İskoçya'nın tezi; "görelî yoksunluk" olarak değerlendirilebilir düzeydedir. Görelî yoksunluk neticesinde, siyasi bir hareketin ortaya çıkması için dört temel adımdan bahsedilmektedir.

Toplumun yoksunluğun farkında olması, sadece kendilerine bu yoksunluğun yansıyor olması, bunu bir haksızlık olarak addetmeleri ve değişim için ise tek çarenin harekete geçme olduğunun benimsenmesidir (Çelik, 2009, s.163-186). İskoçya açısından durum ele alındığında UK'nın ağır basan İngiliz siyasi kanadının ürettiği ekonomi politikaları nedeniyle kendi topraklarında var olan enerji kaynaklarından faydalanamamaktadırlar. Bunun sonucu olarak da, ayrılmanın temellerinde tarihe hep atıf yaparken beraberinde ekonomik bir özgürlükten yoksun olduklarını da vurgulamaktadırlar. Ekonomik bağımsızlıkla İskoçya'nın güvenli bir yola gireceğini savunan propagandaları "İskoçya'nın geleceği İskoç halkının" vurgusunun üzerinden yapıyorlardı. Bununla birlikte birçok kapının kendilerine açılacağını söylüyorlardı. Milliyetçi kanat, hayır

oyunu ağırlığı ile İskoçya'nın yerinde sayacağını ve 2014 referandumunun kaçırılan çok büyük fırsat olacağını ifade ediyorlardı (UKWA, 2016). İskoçlar, SNP'nin siyasi çabaları ile bunu her fırsatta dile getirmektedirler. Özellikle vergi yükünden yakınmakta ve ekonomik kaynaklarının zengin olmasına rağmen tüm yükü kendi halklarının omuzlarında olduğunu söylüyorlar.

İskoçya örneği teorik olarak “iç sömürgecilik” teorisine de oturabilecek argümanlar taşımaktadır. Marksist yaklaşımın sonucu olarak ortaya çıkmış olan iç sömürge teorisine (Çelik, 2009) göre; etnik sorunun temeli siyasi ve ekonomik olarak bir grubun baskın olması neticesinde ortaya çıkan merkez ve çevre bağlantısındadır. Bu durumda, baskın siyasi grup merkez de yer almakta ve çevre olarak belirlenen grubun tüm enerjisi ve ekonomisi merkeze aktarılmaktadır.

Marksist yaklaşıma göre çevre bu sömürünün er ya da geç farkına vararak mevcut durumu değiştirmek için harekete geçecektir. Bu hareket şiddet eğilimli ya da siyasi olarak vücut bulacaktır. İskoçya, siyasi olarak bağımsızlık mücadelesi vermeyi tercih etmiş durumdadır. Aslında, bunun en önemli sebeplerinden biri UK'nin bu ayrılık hareketlerinin farkına varmış olması ve önemli oranda yetki devri ile yerel yönetimlere özerklik vererek önlemeye çalışmış olmasıdır. Ancak şimdilik görülüyor ki bu özerklik yetkileri İskoçya için yeterli olmamaktadır.

6. İskoçya'nın Self Determinasyon Hakkının (Kendi Kaderini Tayin Hakkı) Teorik Zemini

Kendi kaderinin tayini kavramı, temel bakımından Fransız İhtilali'nin sonucu olarak yayılan insan ve vatandaş hakları bildirgesine dayanan bir hak kavramıdır. Modern anlamda kullanımı ise 20. yüzyılın başlarından itibaren. Ancak, Yugoslavya'nın dağılması neticesinde kendi kaderini tayin hakkı özellikle akademik alanda yeniden tartışılmaya başlanan bir konu olarak gündeme geldi. Bugün uluslararası hukukta kendi kaderini tayin hakkı belirli sınırlar içerisinde kabul görmektedir (Kalaycı, 2010, s. 27-28).

Bu sınırlar ise yapılan akademik çalışmalara konu olmakla teorik bir alana taşınmıştır. Uluslararası hukukun çizdiği sınırlar neticesinde, Nairn'in tabiri ile İskoçya gibi birçok “devletsiz ulus”un kendi kaderini tayin hakkı uluslararası alanda kabul görmemektedir.

Self Determinasyon Hakkı'na dair literatürdeki teorilerden “iyileştirici haklar teorisi” açısından İskoç ayrılıkçılığını değerlendirdiğimizde, İskoçya'nın ayrılma taleplerinin temelindeki argüman en çok ekonomik hakların teslimiyeti ile ilgilidir. Elbette bu iddiayı savunurken tarihsel zemini göz ardı etmiş değiliz. Kurubaş'ın örneğinde verdiği “İskoç futbol liginde Celtic ve Glaskow Rangers oyuncular ve taraftarları arasında yaşanan sözlü saldırıların (Kurubaş, 2006)” dönem dönem yaşandığı da bilinmektedir. Bunların tamamen ekonomik kaynaklı olduğunu söylemek de temelsiz olurdu.

Muhtemelen, bu tür grupların karşı karşıya geldiği durumlarda seçilmiş olan travma⁴ tarihten seçilmiş olmalıdır. İyileştirici haklar teorisi açısından İskoç ayrılıkçılığı, ekonomik ayrımcılık yapıldığı gerekçesi ile kabul görebilme olasılığı yüksek bir ayrılıkçı harekettir. Ancak, ekonomik ayrımcılığı uygulayan devlet politikalarının zaman içerisinde farklılaşabileceği için bu durumun sistematik bir biçimde devam ediyor olması belirleyici etken olacaktır. Bu durumda ekonomik ayrımcılık etnik grupla devlet arasında bir uzlaşma yoluyla aşılabilir bir durumdur. Bu nedenle kültürel ayrımcılık bu ayrımcılık şekline daha önemli konumdadır (Kalaycı, 2010). Bu konudan ise UK ırksal ilişkiler yasası ile etnik farklılıklar taşıyan toplulukların, bireysel haklarını korumaya yönelik düzenlemeler yapmıştır. Ülkedeki İskoçları, İrlandalıları, Gallileri azınlık olarak değil ulusal özellikli ırksal grup olarak nitelendirdiği için kültürel haklarını bu yasa ile güvence altına

⁴ Etnik gruplar kendi kimliklerini oluştururken ataları olarak kabul ettikleri nesillerinin dönemselsel olarak yaşadıkları savaş, soykırım, yenilgi gibi olayları mevcut durumlarındaki mağduriyetlerine temel olarak algılayabilirler ve bu durumu etnik grubun kimlik algısının merkezine koyabilirler. Bu tür olaylar etnik grubun siyasi temsilcileri tarafından gündemde tutulmaya çalışılır ve sürekli ön planda tutulur. Bu olaylar kimi zaman gerçek kimi zaman abartılı halde sıcak tutulur. Literatüre Vamık Volkan tarafından kazandırılmıştır.

aldığını ve böylece çok uluslu bir devlet olduğunu belirtmektedir (Kurubaş, 2006). Aralık 1992 yılında kurulan Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği'nin, Helsinki belgesindeki erken hareket ilkesine diplomatik anlamda işlerlik kazandıran bir siyasi atak olduğunu düşünülecek bu vurgunun (Preece, 1198,2001) UK tarafından bakıldığında kazanımlarının olduğunu söylemek doğru olacaktır. Çünkü her ne kadar bu ilke etnik savaşları önlemeye yönelik olarak toprak bütünlüğünün ve egemenlik haklarının önceliğine uygun olsa da siyasal düzlemde yürütülen ayrımcılığa da karşıdır. İyileştirici haklar teorisinin temelinde bireylerin haklarına saygı gösterilmesi vardır. UK'nın, İskoçya ve diğer ulusal ırksal grupların birçoğuna bu saygı çerçevesinde birçok hakkı teslim ettiğini daha önce belirtmiştik. Ancak, teoriye yöneltlen eleştiriler doğrultusunda, İskoçya'da bir soykırım tehlikesi ya da sistematik insan hakları ihlali söz konusu olmadığı için bu teoriye göre İskoçya'nın ayrılmaya yönelik tavrı haklı ve meşru görülmeyecektir. Teoriye göre, topluluktaki bireylerin fiziksel şiddete devlet eliyle maruz kalması ya da önceden egemenlikleri altında olan topraklarının başka bir devlet tarafından işgali söz konusuysa veya devlet tarafından verilmiş sınırlı öz yönetim hakkının yine devlet tarafından ihlale uğratılıyor olması İskoç ayrılıkçılığını haklı çıkaracaktır. Yukarıda belirtildiği üzere İskoçya tarihinde bağımsız bir krallık iken bir anlaşıma neticesinde Birleşik Krallık'a dahil olmuştur. Bu durumda, teori açısından İskoçya'nın bağımsızlık arayışı yine desteklenmemektedir. Literatürdeki bir diğer teori olan “demokratik tercih teorisi” açısından ise İskoçya, 2014 yılında yaptığı referandum ile bu teorisinin temelinde kendisine uygun olmadığını göstermiştir. Öyle ki, demokratik tercih teorisi, toplumun kolektif kararının sonucuna odaklanmaktadır. Ayrılma talebinde bulunan topluluğun içerisindeki bireylerin ayrılmaya yönelik bir oylama neticesi ile kendi kaderlerinin tayinin belirleyecekleri demokratik bir anlayıştan yola çıkar (Kalaycı, 2010). İskoçya'da 2014 yılında yapılan referandum, İskoçların ayrılmak için yeterli kolektif bilincinin oluşmadığını göstermiştir. Ya da bu bilinç oluşmuşsa bile önemli bir kesim ayrılmanın, İskoçya için yüksek fayda sağlamayacağı konusunda hemfikir durumdadır. Ancak, bu durum İskoçya'da milliyetçi bir hareketin olmadığı anlamına gelmemektedir. Bunun perde arkasında İskoçya'da bir kesimin yerel kaynaklara dayanarak bağımsız bir ülke halinde varlığını devam edebileceğine inanırken bir diğer grubun UK'nın varlığı içinde AB'nin sunduğu tüm faydalardan yararlanmayı doğru bulduğu yatmaktadır.

7. İskoç Ayrılıkçılığının Uluslararası Alana Etkisi

Uluslararası hukuk devlet ülkesinin bütünlüğü ilkesi neticesinde ülkelerin bölünmezliği ve sınırının siyasi yapısının korunması konusunu güvence altına almıştır (Pazarcı, 2005, s.15). Bununla birlikte self determinasyon hakkı ise Wilson ilkelerinin 3. Maddesi ile XX. yüzyılda anılmaya başlanmış, bu ilkeye dayanılarak ülkeler içerisindeki etnik topluluklar bağımsızlık talep etmeye başlamışlardır. Sovyetler Birliği'ni ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla yeniden şekillenen uluslararası sisteme yeni devletler eklenmiştir. Bu dağılan iki imparatorluk içindeki etnik yapıların kendi kaderlerini tayin etme hakları kendilerine teslim edilmiştir. Bu iki imparatorluğun dağılmasından önceki uygulama yalnızca sömürgelerin bağımsızlıklarının teslim edilmesine yönelik iken 1992 yılından itibaren “evvelinde federal bir devletin içinde bulunan federe yapıların” ayrılma konusundaki isteklerine de temel oluşturabilir hal almıştır. Öte yandan, uluslararası hukukta devlet içinde bir parça olarak kabul görmüş, tam olarak temsil hakkına sahip olan toplulukların bu hakkı kullanarak ayrı bir devlet kurmalarının önü kapatılmıştır. Buradaki nüans hiçbir ırksal ya da etnik ayrım yapmadan devletlerin hükümetleri ve toplumları içerisinde temsil hakkı kullanabilen etnik yapıların kendi kaderini tayin etme hakkının temel olarak ayrılma talebinde bulunamayacağıdır (Pazarcı, 2005). İlkesel olarak bir ayrılıkçı hareketin karşısında devletlerin, uluslararası alanda tanınmış devletin yanında yer almaları ve etnik ayrımcılık tarafında ya da lehine bir tutum sergilememeleri gerekmektedir. İskoçya'nın bağımsızlık arayışları siyasi alanda kimlik bulan bir ayrılıkçı harekettir. Özellikle 1979 yılından itibaren bağımsızlık anlamında idealini yürütmek ve İskoç kimliğinin yeniden yapılandırılmasını politik yolla yansıtmaya karar vermiştir. Her ne kadar bu dönem sivil siyaseti daha çok şehir ve kent politikaları üzerinden

yürütülse de güncel İskoç siyasi tavrına temel teşkil etmişti (Smith, 2004, s. 38). Bu nedenle, UK ayrılıkçı hareketi daha çok kendi iç meselesi olarak yansıtmada başarılı ve şanslıdır. İskoçya'nın ayrılma taleplerini siyasi partiler nezdinde demokratik bir çerçevede yürütme isteği dışarıdan bir müdahaleyi de çoğunlukla engellemektedir. UK, 1 Mayıs 1998'de yürürlüğe koyduğu çerçeve sözleşmeye dair uygulama raporunu Avrupa Komisyonu'na vermiş ve etnik azınlıkların korunması için birçok yasal düzenlemeyi de yapmış durumdadır. Dolayısıyla İskoçya'daki ayrılıkçı hareketlerin eğilimi şiddet çerçevesinde olmayışı nedeniyle üçüncü tarafların çıkarları doğrultusunda destek görecektir bir yapıya sahip değildir. Ayrılıkçı hareketin zemini tamamen siyasi düzeyde ve parlamenter temsil şeklinde yürütülmektedir. Ancak, ayrılıkçı hareketin şiddete evrilmeyeceği iddiasında olmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Birçok yerel yetki genişliği ile ya da özgürlükçü uygulamalar neticesinde şiddet içeren bir ayrılıkçı hareket siyasi zemine oturuyor ise siyasi zeminde varlığını sürdüren bir hareketin arzu ettiği bağımsızlığı alabilmesi için araç değiştirmesi kaçınılmazdır. Şiddete dayalı bir ayrılıkçı hareketin yabancı aktörlerin karışması için daha uygun bir yapıda olduğunu söylemek doğru olacaktır. Devletler, ülkesel çıkarları gereği, rakip devleti zayıf düşürme amacı uluslararası alanda bozulan dengeyi sağlamak amaçlı ya da akraba topluluklarının çıkarlarını gözetmek çatışma alanındaki etnik topluluk üzerinde hak iddiası gibi neden ve amaçlarla çatışmanın içerisine kolaylıkla dahil olabilirler. Bunların yanı sıra insani yardım, emperyalist yayılma güdüsü ya da ideolojik kaygılarla da müdahil olunabilir (Taras ve Ganguly, 2010, s. 88).

İskoçya'da her ne kadar silahlı bir çatışma ortamı söz konusu olmasa da yürütülen siyasi amaçlar doğrultusunda -bu en çok tamamen bağımsız İskoçya'dır- yine de dış müdahalelerin etkisini görmektedir. Ancak, bu dış müdahaleler İskoçya'dan ziyade Birleşik Krallık lehine hizmet etmektedir. Olası bir İskoç bağımsızlığı neticesinde, İskoçya'nın NATO üyeliği ve AB'ye üyeliği tartışma konusu haline gelecektir. İskoç siyaseti, NATO üyesi birçok ülkenin nükleer silah tesisi olmamasını emsal göstererek Trident Nükleer Tesisi'nin kapatılmasının önemin dile getirirken, NATO Genel Sekreteri'nin konuya ilişkin söylemleri UK ile aynı düzlemde. Nükleer silah tesisinin varlığının, NATO müttefiki ülkelerin bağımsızlık ve güvenliğinin garantisinin olduğu (Bayraklı, 2016) ifade edilmesi üçüncü tarafların İskoç ayrılıkçı hareketine karşı tarafını belirleyen bir söylemdir. Birleşik Krallık'tan ayrıldığı takdirde AB üyeliği de tartışmalı bir hal alacak olan İskoçya, kendisinin zaten AB üyesi bir topluluk olduğunu ve ayrılık durumunda tartışmasız AB üyeliğinin onaylanmasının gerektiğini söylerken, AB Komisyonu'nun açıklaması yine Birleşik Krallık'ı destekler nitelikte olmuştur. İskoçya'nın bağımsızlığı ile ilgili Birleşik Krallık'ın karşı karşıya kalacağı sorunlar göz önünde bulundurulduğunda bu soruna AB ve NATO üyeleri de dahil olmak üzere birçok taraf katılmaktadır. Ancak, bu durum etnik çatışmanın siyasal düzlemde demokratik şartlarda yürütülmesi neticesinde yalnızca siyasi söylem ve ikna yolları, telkinler çerçevesinde kendisini göstermektedir. AB'nin bu tutumunun asıl temelini Kuzey İrlanda, Galler başta olmak üzere İspanya, Belçika gibi ülkelerdeki etnik ayrılığı tetikleyeceği ve benzer hareketlerin ortaya çıkacağı kaygısı da yatmaktadır.

8. Sonuç

Milliyetçilik bir topluluğu uluslaştırma ideolojisidir. Bir ulusu devletleştirmenin, ulus-devlet olanı da ebedileştirmenin ideolojisi olarak değerlendirilir (Prof. Dr. Erol Kurubaş ile yüz yüze görüşme, 2016). Smith'e göre milliyetçilik modern bir olgu olmaktan ziyade etnik ve kültürel bir bakış açısından yol almakta ve her zaman var olan bir olguydu (Smith, 1991/2004). Hobsbawm modern çağın ortaya çıkardığı şartların sonucu olarak gördüğü milliyetçiliği daha çok sanayileşmenin neticesi olarak aktarırken, Gellner'in milliyetçilik tanımından aslında çok uzaklaşmış değildir. Gellner'e göre milliyetçiliğin en önemli sebebi gelişmiş devletlerin neden olduğu eşitsizliklere karşı bir başkaldırıdır ve bu başkaldırı ezilmiş olan tarafa aidiyet duygusundan beslenmektedir (Gellner, 1993/2013).

Modern milliyetçi yaklaşımların öncülerinin görüşleri doğrultusunda açıklanmaya çalışılan milliyetçilik aslında bir dolgu malzemesi gibidir. Bu ideoloji en çok sentez kurabilme özelliğine sahip olması nedeniyle içine girdiği ekonomik-sosyopolitik koşulların farklılığı yüzünden her milliyetçi hareketi birbirinden farklı kılar (Prof. Dr. Erol Kurubaş ile yüz yüze görüşme, 2016). 1970 yıllarda Birleşik Krallık'ın ekonomisinde meydana gelen ciddi gerileme (Chambers, 2016) İskoçya'ya da yansımış durumdaydı. Bu yıllarda İskoçya'nın ekonomisi İngiltere'den daha kötüydü. İşsizlik oranı İngiltere'nin iki katından fazlaydı. Bu durum İskoçya halkı içindeki milliyetçi harekete önemli bir ivme kazandırmıştı. İskoç milliyetçiliğinin asıl en yüksek safhaya ulaştığı nokta ise İngiliz Hükümeti'nin, Kuzey Buz Denizi'ndeki petrol rezervlerine el koyduğu dönemdir (Birch, 2002, s. 77-93). Evvelinde ise SNP'nin 1934 yılında kurulup İngiltere'ye karşı verilen milliyetçi mücadelenin siyasi temsilciliğini üstlenmiş olması ile İskoçya'da bir bağımsızlık hareketi siyasi arenada vücut bulmuştur. Margeret Thatcher'in politikaları karşısında SNP'nin muhalefetine yükselişe geçtiği 1980'lerden itibaren parti artık İskoç bağımsızlık mücadelesinin öncüsü haline gelmişti. Siyasi alanda ayrılma taleplerini kendi gerekçeleri ile yürütmeye çalışan SNP'nin ayrılma konusunda, özellikle üzerinde durduğu argümanları yüksek vergiler ve birtakım kurumsal alandaki özelleştirme politikalarından duyulan rahatsızlıklarla birlikte İskoç halkı hakkındaki her kararın İskoç Parlamentosu tarafından alınması gerektiğidir. Ancak, İskoç Parlamentosu'nun, ana muhalefet partilerinin yürüttüğü birlikte kalma kampanyaları, SNP'nin ayrılıkçı milliyetçi söylemlerini desteklemedi. 2014 yılında yapılan ilk ayrılma referandumunun sonucu, birlikte kalma yolunda neticelendi. Horowitz'in dediği gibi, İskoçya'da demokratik bir seçim yapıldı; ancak buradaki çoğunluk sanıldığı gibi görünen çoğunluk değil muhalif çoğunluğun iktidarıyla sonuçlandı (Horowitz, 2000, s.86). Tüm bunların neticesinde İskoçya'da gün geçtikçe yükselen milliyetçi duygular birlikten ayrılmaya elverişli bir ortam yaratmadı. Ayrılmanın getireceği olumsuz etkilere vurgu yapan kampanyalar halk üzerinde milliyetçi ve ayrılıkçı söylemlerden daha etkili oldu. SNP yüzde elli bir oranda yükselttiği ayrılma taraftarlarının oylarının yeterli olmadığını gördü. İskoçlar ise ne Kuzey Buz Denizi petrollerinin ekonomiye olacak muhtemel katkısını ne sınır kontrollerinin kaldırılıp İskoç nüfusun artırılacağı vaadini ne de AB üyeliğinin devamının sağlanacağını ayrılmak için yeterli gerekçeler olmadığını göstermiş oldu. İngiliz halkı ile İskoç halkı arasındaki yüzyılların getirdiği duygusal bağın da bu karar üzerinde etkili olduğunu söylemek gerekmektedir. AB üyeliği, ayrılma neticesinde İskoçya ile İngiltere arasında bir sınır kontrolü noktasının kurulmasını gerektirecektir. Yaklaşık 700 yıllık bir birlikteliğin, bir sınırla ayrılması İskoçların ve İngilizlerin arasındaki duygusal bağda yok edeceği algısını oluşturmuştur.

Uluslararası siyasete İskoç ayrılığının etkilerinin yansımaları ise, aslında tüm AB için bir dizi sorunu çözüme ve ardından birçok düzenleme yapma zorunluluğu getireceği için Birlik şimdilik Birleşik Krallık tarafında yer almayı tercih etmekte. Birleşik Krallık'ın ekonomik sorunlarının ileride daha da çözülmesi güç hal aldığındaki İskoç bağımsızlığı tekrar gündeme gelebilir gibi görünmekte. 2015 yılının son çeyreğinde Birleşik Krallık'ta ekonomik büyümenin zayıfladığı bilinmektedir. Hizmet sektöründeki 0,7'lik büyüme ve petrol, gaz üretimindeki birlik artış (Para&Borsa, 2016) göstermektedir ki büyüme dengesiz bir biçimde ve dominant özellik gösteren hizmet sektörü üzerinden yürümektedir. Son iki yılda GSMH tipik seviyelere geri döndüyse de bu büyüme ve artışta etkili olan finansın yükselmesi ve özellikle Kuzey Buz Denizi üretiminin artmasıdır. Bu durum İskoçya'nın bağımsızlık ısrarını daha da kuvvetlendirmektedir. İskoçlar özellikle Kuzey Buz Denizi'nin kaynaklarının bağımsızlık kazandıktan sonra kendi ekonomilerini güçlendirmek için önemli bir kaynak olarak görmektedirler. Bu durumda yeni bir bağımsızlık referandumu talebi muhtemel olasılıktır. Ancak, bağımsızlık söz konusu olsa bile, İskoçya AB içinde ekonomik anlamda sırtlanacak bir ülke olmayacaktır. Daha yukarıda belirtildiği üzere Kuzey Buz Denizi kaynaklarının önemli ölçüde yeryüzüne çıkarıldığı, kalan rezervin ise en fazla 30 ila 40 yıl için yeterli bir miktar olduğu tespit edilmiştir. İskoçya'nın bu süre içerisinde ekonomisini yalnız bu rezervler üzerinden inşa etmeyi planlaması reel politik bir yaklaşım değildir. Ekonomisi bunalımlı

bir İskoçya'ya en başta Almanya elinden geldiğince karşı duracaktır. AB'nin içerisindeki birçok ekonomik bunalım yaşayan ülkenin sorunları henüz çözüme ulaşmamışken bir yenisine AB olumlu bakmayacaktır. Ekonomik anlamda geleceğin belirsizliği ve bu belirsizlikten kaynaklanan kaygılar sadece İskoç halkı için değil İngiliz halkı için de önemli oranda etkili olmuştur. 2011 yılında yapılan kamuoyu araştırmaları sonucunda, İskoçların ayrılması durumunda İngiliz ekonomisinin daha güçlü olacağına inanların sayısı İngiltere'de yüzde 40 iken 2014 yılında yapılan araştırmada ise bu oran yüzde 24'lere kadar (Bayraklı, 2016) düşmüştür. Aynı zamanda bu yıllarda İskoçlarda birlikten ayrılmayı doğru bir karar olarak görmemiştir. Bununla beraber yetki genişliği konusunda, parlamentodaki muhalefet partileri ve hükümet İskoç Parlamentosu'nun yetkilerinin daha fazla artırılması konusunda hemfikir olmuşlardır. Devam eden süreç İngiltere'nin Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanan geri çekilme anlaşması İskoçya'nın gerek ekonomik kaygılarını gerek siyasi alandaki kaygılarını ikiye katlamıştır, beraberinde İngiltere halkı için ise 17. Yüzyılda yaşanan bölünmeden sonra yaşanan en büyük ayrışmayı yaşatmıştır. İngiltere toplumu artık oy verme alışkanlığına yeni bir yaklaşım getirmiş ve ekonomik hatlar üzerinden yapılan tercihi kimlik ve kültür üzerinden yeniden şekillendiriyor. Bu bağlamda İskoçya ne Brexit'in sonuçlarını ne de İngiltere'nin yaklaşımını ayrılıkçı siyasetinin gerekçesi olarak kullanamaz durumda. Diğer taraftan güvenlik sorunlarının ayrılıkla birlikte baş göstereceği de bir gerçek. Faslane ve Coulport bölgelerindeki nükleer unsurlar başta olmak üzere bu unsurların bölgeden geri çekilmesi, askeri kapasitenin yeniden İskoçya'ya yapılandırılması gibi güvenlik sorunlarının İngiltere'nin kabul edeceği ve yeniden yapılandırma söz konusu olduğunda gerekli mali desteği kendi güvenliği söz konusu olsa bile destekleyeceği rasyonellikten uzak. Şartlar yeni bir devletin güvenlik unsurlarının ekonomik argümanların kullanılarak desteklenmesini karşılar düzeyde değildir. Netice itibarı ile dünyanın birçok bölgesinde beklenmedik şekilde ortaya çıkan silahlı çatışmalar da hali hazırda güvenlik algıları yeniden değişmiş olan bir İngiltere'yi işaret etmektedir. Ukrayna Rusya Savaşında tartışmalı şekilde pozisyon alan İngiltere Rusya tehdidini diğer komşu ülkelerin hissettiği kadar hissetmektedir. Bu bağlamda İskoçya'nın ayrılması gündeminin en alt sıralarında bile yer işgal etmeyecektir. Görünen o ki; İskoç milliyetçiliği şimdilik mevcuttaki ayrılık arzusu ile kalacaktır.

Kaynakça

- 11 Soruda İskoçya'nın bağımsızlık referandumu. (2014, Nisan 8). Erişim adresi: <http://t24.com.tr/haber/11-soruda-iskocyadaki-bagimsizlik-referandumu,270472>
- Anderson, B. (2007). *Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökeni ve yayılması* (İ. Savaşır, Çev.) (4. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal eser yayımlanma tarihi belirtilmemiş)
- Bayraklı, E. (2014). İskoçya'nın bağımsızlık referandumu: Avrupa'da yeni bir devlet mi doğuyor. Seta Perspektif, (71). Erişim adresi: <http://setav.org.tr/iskocyanin-bagimsizlik-referandumu-avrupada-yeni-bir-devlet-mi-doguyor/perspektif/17484>
- Birch, A. H. (2002). *Nationalism and national integration*. London: Routledge.
- Catholic Encyclopedia. (t.y.). *Presbyterianism*. Erişim adresi: <http://www.newadvent.org/cathen/12392b.html>
- Chambers, G. (t.y.). Gündem: Gordon Brown'ın ekonomi politikalarına bakış. Erişim adresi: http://www.ekonomikorumlar.com.tr/dergiler/gundem/Gundem_1_Sayi_515.pdf
- Çelik, A. B. (2009). Etnik çatışmaların çözümünde siyaset bilimi ve uyuşmazlık çözümü yaklaşımları. A. B. Çelik (Ed.), *Çatışmadan uzlaşmaya: Kuramlar süreçler ve uygulamalar* (1. Baskı) içinde (ss.163-188). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Densmore, F. (1918). Proceedings of the Anthropological Society of Washington. *American Anthropologist*, 20(2), 143-248.

- Enterili, Y. (2014). İskoçya'nın 18 Eylül 2014 bağımsızlık referandumunun tarihsel süreci. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 121-136.
- Eriksen, T. H. (2004). *Etnisite ve milliyetçilik: Antropolojik bir bakış* (E. Uşaklı, Çev.). İstanbul: Avesta Yayınları.
- Gellner, E. (2013). *Uluslar ve ulusçuluk* (B. Ersanlı & G. G. Özdoğan, Çev.). İstanbul: Hil Yayın.
- Hobsbawm, E. ve Ranger, T. (2006). *Geleneğin icadı* (M. M. Şahin, Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Horowitz, D. L. (2013). *Ethnic groups in conflict*. Berkeley: University of California Press.
- Ichijo, A. (2004). *Scottish nationalism and the idea of Europe: Concept of Europe and the nation*. New York: Routledge Taylor & Francis.
- Laski, H. J. (1916). The political theory of the disruption. *The American Political Science Review*, 10(3), 862-880.
- Kalaycı, H. (2010). *Ulus-devletin baş ağrısı ayrılıkçılık: Kanada Quebec örneği* (1. Baskı). Ankara: Liberte Yayınları.
- Kurubaş, E. (2006). *Asimilasyondan tanınmaya: Uluslararası alanda azınlık sorunları ve Avrupa yaklaşımı*. Ankara: Asil Yayın.
- Kurubaş, E. (2008). Etnik sorunlar: Ulus-devlet ve etnik gruplar arasındaki varoluşsal ilişki. *Doğu Batı Etnisite*, 11(44), 11-41.
- Kurubaş, E. (2012). *Kürt sorununun çözüm mantığını anlamak: Zorluklar zorunluluklar ve idealler* (Rapor No: 2012-2). Ankara: Ankara Strateji Enstitüsü.
- Martin, M. (2011). Local government improvement in England: Policies, progress and prospects. *Commonwealth Journal of Local Governance*, 8/9. Erişim adresi: <http://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/cjlg/article/viewFile/2426/2657>
- Menzis, G. (2002). *Who are the Scots? And the Scottish nation* (1st ed.). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Moggash, D. (2002). Egemenlik kavramları; devlet, ekonomi ve kültür üzerine tarihsel yansımalar. F. Keyman (Der.), *Liberalizm, devlet, hegemonya içinde*. (ss. 9-31) İstanbul: Everest Yayınları.
- Nairn, T. (2015). Milliyetçiliğin yüzleri: Janus'a yeni bir bakış. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, B. (1977). *Az gelişmiş ülke milliyetçiliği: Kara Afrika modeli*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Para&Borsa. (2016). *İngiltere büyüme oranı/2015/2. çeyrek*. Erişim adresi: <https://www.paraborsa.net/i/ingiltere-buyume-orani-20152-ceyrek/>
- Pazarcı, H. (2005). *Uluslararası hukuk dersleri 2* (8. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Preece, J. J. (2001). *Ulusal azınlıklar ve Avrupa ulus devleti sistemi* (A. Demir, Çev.). İstanbul: Don Kişot Yayınları.
- Potter, A. (t.y.). *İskoçya'ya kısmi özerklik* (T. Akgüner, Çev.). *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 22, 338-340
- Roskin, M. (2009). *Çağdaş devlet sistemleri: Siyaset, coğrafya, kültür* (B. Seçilmişoğlu, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Smith, A. D. (2004). *Milli kimlik* (B. S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Somersan, S. (2004). *Sosyal bilimlerde etnisite ve ırk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Taras, R. C. ve Ganguly, R. (2010). *Understanding ethnic conflict* (4th ed.). New York: Longman.
- Taşkın, A. (2007). *İskoç aydınlanması* (1. Baskı). İstanbul: Birey Yayınları.
- The Scottish Government. (2016). Erişim adresi: <http://home.scotland.gov.uk/home>
- UKWA. (2013). Scotland's future: Your guide to an independent *Scotland*. *Scottish Government*. Erişim adresi: <http://www.gov.scot/resource/0043/00439021.pdf>
- William Wallace. (t.y.). *Encyclopedia Britannica*. Erişim adresi: <http://global.britannica.com/biography/William-Wallace>
- Wollmann, H. (2012). Local government reforms in (seven) European countries: Between convergent and divergent, conflicting and complementary developments. *Local Government Studies*, 38(1), 41-70.